

Однак можна очікувати, що національні регулятори будуть продовжувати бенчмаркінг один одного, шукатимуть нові шляхи для досягнення найкращого обслуговування і підвищення нормативної продуктивності за рахунок адекватних витрат.

Конвергенція різних національних моделей електроенергетичного регулювання здійснюється на основі підвищення ефективності, якості і зниження вартості. Разом з тим, будуть посилюватися національні особливості моделей електроенергетичного регулювання, що буде продовжувати створювати проблеми і, можливо, це буде поглиблювати нестабільність для всіх зацікавлених сторін як для регуляторів, так і для компаній з надання комунальних послуг.

Список використаних джерел

1. Ущатовський К.В. Стратегія розвитку електроенергетичних підприємств в умовах лібералізації ринку електроенергії : монографія. Харків : ТОВ «Компанія СМІТ», 2016. 482 с.

2. Шатило О. А. Світовий досвід забезпечення координації економічної та енергетичної політики: організаційний аспект. *Державне управління: удоскона-*

лення та розвиток. 2013. № 7. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=596>.

3. Шевченко В. Використання енергозберігаючих технологій в країнах ЄС: досвід для України : аналіт. записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/262/>.

4. Ефремов В.А. Стратегическое планирование в бизнесе-системах. Москва: Финпрес, 2001. 240 с.

5. Зуб А.Т. Стратегический менеджмент. Теория и практика. Москва: Аспект Пресс, 2002. 415 с.

6. Кох Р. Как создать и использовать эффективную стратегию. — 2-е изд. СПб.: Питер, 2003. 320 с.

7. Налівайко А.П. Теорія стратегії підприємства: Сучасний стан та напрями розвитку: монографія. Київ: КНЕУ, 2001. 227 с.

8. Нортон Д., Каплан Р. Организация ориентированная на стратегию. Москва, 2004. 382 с.

9. Чейз Р.Б. Производственный и операционный менеджмент / пер. с англ. Москва, 2004. 704 с.

10. Про засади функціонування ринку електричної енергії України: Закон України від 24 жовтня 2013 р. № 663-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/law/show/663-18>.

Г. О. Крапівіна

канд. наук з держ. управління

Приазовський державний технічний університет, м. Маріуполь

МОДЕЛЮВАННЯ ТУРИЗМУ ЯК ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність проблеми. Першим кроком в дослідженні туризму як зайнятості населення в сучасних умовах є визначення онтологічних аспектів туризму в його загальній трансформації та тенденціях розвитку зайнятості. Онтологія туризму як зайнятості населення в сучасних умовах з позицій культурних та духовних цінностей людства дуже непроста, бо сучасна людина наполегливо потребує безпосереднього контакту із світовою культурою, й через туризм, зокрема, для чого має засвоїти її категоріальні мережі та концепції [1].

Туризм як зайнятість населення в сучасних умовах є складним явищем суспільного життя, розгалуженою соціальною системою, що не тільки генерує великі потоки робочої сили та значну кількість робочих місць, а й є важливим чинником формування сучасного способу використання суспільством вільного часу населення та задоволення сучасних потреб людини.

Сьогодення характеризується величезними трансформаціями стилю життя та його соціальних, політичних, економічних основ тощо. Вони носять глобальний характер, бо є трансформаціями культурних парадигм. Саме зараз виникає ненормований культурний простір. Тому туризм як зайнятість населення в сучасних умовах потребує наукового відображення й вже осмислено різні теоретичні та практичні його аспекти. Однак, в сучасних умовах, постала нагальна потреба в наданні цінностям та сенсам туризму як зайнятості населення відкриття в новому значенні.

Аналіз останніх публікацій. Незважаючи на те, що проблеми зайнятості населення досліджували Д. Богиня, О. Грішнова, Р. Колосова, А. Колот, Г. Мелік'ян, В. Петюх тощо, в працях яких зайнятість населення аналізується як загальна статистично-облікова та соціально-економічна категорія; результат взаємодії попиту та пропозиції на ринку праці; компонент макроекономічних пропорцій; важливий напрям соціально-економічної політики держави тощо. Але відсутні публікації щодо зайнятості населення в різних галузях, що відіграють важливу роль у цьому процесі, й туризмі зокрема. Частково це пояснюється відсутністю достатнього наукового інструментарію для того, щоб повністю задовольнити інтерес онто-гносеологічного дослідження. А між тим туризм як зайнятість населення в сучасних умовах є однією з великої кількості складних систем, логіко-семантичне дослідження яких дозволяє накопити коштовну інформацію щодо їхньої діяльності, результати аналізу якої мають вирішальне значення при трансформації тих, що існують, і формуванні нових складових систем.

Тому при моделюванні наочної області туризму як зайнятості населення в сучасних умовах, автор зосередився на змісті його основних понять та використав логіко-семантичний аналіз, що носить обмежений характер, але теж потребує систематизованого та обґрунтованого підходу [2].

Метою статті є поширення моделі, створеної в роботі [2] для дослідження туризму як особливої складової типології зайнятості в сьогодення. Відповідно в статті сформульовано завдання: модифікувати онтогносеологічні конструкції зайнятості населення в сучасних умовах як основу формування моделі поведінки людини та суспільства в туризмі. Бо сумнів у незмінності процесів у зайнятості населення сьогодні, за думкою провідних вчених, має право на життя [1; 3].

Основна частина. Онто-гносеологія туризму як зайнятості населення в сьогодення – це точна специфікація наочної області особливостей туристичної діяльності як зайнятості населення, що є об'єктом дослідження. Онто-гносеологія туризму має формувати глосарій для уяви та обміну знаннями щодо цієї наочної області та зв'язки термінів в ній.

Системно-онтологічний аналіз туризму як зайнятості населення зводиться до вилучення базових понять наочних областей об'єктів дослідження: туризму та зайнятості населення, та визначення зв'язків між ними у вигляді відносин і взаємодій. Однією з переваг використання системно-онтологічного аналізу як інструменту пізнання туризму як зайнятості населення є використання системного підходу в дослідженні їх наочних областей, що дозволяє досягти систематичності, одноманітності та науковості.

Результатом аналізу наочних областей туризму та зайнятості населення є інтерпретаційна модель наочних знань (в широкому сенсі). В процесі аналізу з останньої вилучаються інваріантні та прагматичні моделі, концептуальні складові яких являють собою онто-гносеологічні знання наочних областей об'єкту дослідження.

Оскільки знання носять особовий характер, одну й ту ж наочну область можна описати різними онтогносеологіями. Особливо це стосується наочної області туризму як зайнятості населення, що погано формалізується та характеризується великою кількістю спірних питань.

За системно-онтологічним аналізом автор вилучив в зайнятості населення класи, що стосуються туризму; визначив сукупності їх фундаментальних властивостей; прогнозував на цій основі поведінку об'єктів класу [4]. Першим кроком стало складання глосарію, а також створення системи точних визначень термінів. Крім того, документовано основні логічні зв'язки між відповідними введеними термінами поняттями туризму та зайнятості населення.

Результатом аналізу є онто-гносеологічна модель туризму як зайнятості населення на сучасному ринку праці. Таким чином, онто-гносеологія включає сукупність термінів і правил, за якими терміни комбінуються для формування достовірних тверджень щодо туризму як зайнятості населення.

Системно-онтологічний аналіз передбачає, що побудова онто-гносеологічної моделі може бути зведена до проблеми пошуку без зазначення способу, яким виконується пошук [5]. Системно-онтологічний аналіз ніколи не зводиться до єдиного способу уяви результату [6].

У дослідженні туризму як зайнятості населення системно-онтологічний аналіз занятості є підґрунтям для систематизації в конкретній наочній області об'єктів туристичної діяльності та відносини між ними, які мають потребу в епістемологічному аналізі видів знань щодо способів вирішення проблем ту-

ризму як складової соціально-трудової сфери. Ці знання в купі із знаннями про те, на якій стадії процесу логічного висновку їх слід застосовувати, значні за обсягом [7].

Розробка онто-гносеології туризму як зайнятості населення у вигляді ієрархічної структури концептів ґрунтується на структурних властивостях її складових, де поняття зв'язку є точним дескриптором залежності між складовими, а терміни є точними дескрипторами складових, в яких експліцовано внутрішній зміст концепту.

Системний підхід до пізнання дозволив автору розглянути наочну область туризму як зайнятості населення з позицій закономірностей системного цілого та взаємодій його складових. Системність знань виходить з багаторівневої ієрархічної організації сутності туризму як зайнятості населення. Знання наочної області туризму як зайнятості населення в сьогодення характеризуються відносною інваріантністю.

Основні принципи побудови онто-гносеології туризму як зайнятості населення:

ясність, тобто, терміни та поняття онтології відбивають реальну дійсність. Їх символічні позначення (знаки) формуються на основі загальноприйнятих правил семіотики та виражають загальноприйняті сенси реальних об'єктів, які витягуються із загальноприйнятих визначень термінів, зафіксованих в глосаріях. Визначення формалізуються на основі загальноприйнятого апарату у вигляді, тотожному дійсним логічним аксіомам;

обґрунтованість, зв'язність, тобто, формування початкового переліку понять онтології та їх додавання є обґрунтованим, визначеним вимогами сукупності завдань дослідження туризму як зайнятості населення. Логічні аксіоми початкового переліку понять є несуперечливими, що передбачає наявність механізму логічного висновку, який перевіряє на несуперечність аксіоми, що додаються, та твердження, що виводяться в онто-гносеології;

поширюваність, за якою ядром онто-гносеології туризму як зайнятості населення є введені поняття та аксіоми, що описують їх. Тобто, передбачено механізм як поширення, так й обмеження глосаріїв, що спільно використовуються, без порушення цілісності системи;

спільне використання онто-гносеологій туризму та зайнятості населення, тобто, специфікацію онто-гносеології на рівні уяви, щоб запис такої специфікації на загальноприйнятій та платформонезалежній мові опису передавався для використання будь-якою іншою онтологією;

мінімальні онто-гносеологічні зобов'язання, за якими безліч понять онто-гносеології відбиває концептуальну структуру наочної області туризму як зайнятості населення, відносно стабільну впродовж життєвого циклу онто-гносеологічної моделі, а остання надає можливість туристичної спеціалізації окремих гілок онто-гносеологічної ієрархічної структури зайнятості населення. Вилучення концептуальних знань із знань, що виражені фактами, стало стратегією побудови такої структури, а точніше – онто-гносеологічної бази знань щодо туризму як зайнятості населення.

При побудові онто-гносеології туризму як зайнятості населення створено базу даних дескрипторів, яка є підґрунтям для моделі системи.

Таким чином, створено та документовано глосарій; описано правила та обмеження, згідно з якими на

основі термінології зайнятості населення формуються достовірні твердження, що описують стан системи туристичної діяльності населення, та побудовано модель, яка дозволяє формувати необхідні додаткові твердження в туризмі. Бо дослідження зайнятості населення розглядає величезну кількість тверджень, що достовірно відбивають її уяву в туризмі, а побудована системно-онтологічним способом модель вибирає з них найбільш корисні для ефективного дослідження туризму як зайнятості населення. Таким чином, онто-гносеологія є глосарієм, що включає й термінологію, й модель туризму як зайнятості населення.

Онто-гносеологія туризму як зайнятості населення, що взаємодіє із засобами та методами системного аналізу туризму та зайнятості населення, започаткувала системно-онтологічний аналіз їх наочних областей [6; 7]. Системно-онтологічний аналіз є розробкою онто-гносеологічними засобами поліфункціональної онто-гносеологічної системи туризму як зайнятості населення [8]. Концептуальною частиною зайнятості населення є кортеж (1) та являє собою онто-гносеологію наочної області, що складається з онто-гносеологій об'єктів, процесів та завдань [2; 9; 10].

$$\langle Q; P; Z \rangle, \quad (1)$$

де Q – онто-гносеологія концептів наочної області зайнятості населення, що поглиблюється у вигляді ієрархічної структури класів, підкласів та складових класів;

P – онто-гносеологія процесів наочної області зайнятості населення, яка розглядається як ієрархічна структура процесів, підпроцесів, дій та операцій;

Z – онто-гносеологія завдань, що поставлені та вирішені в наочній області зайнятості населення, та розглядаються як ієрархічна структура завдань, підзавдань, процедур та операторів.

Туризм як зайнятість населення є невід'ємною складовою кортежу (1):

$$\langle Q_T; P_T; Z_T \rangle \in \langle Q; P; Z \rangle, \quad (2)$$

де Q_T – онто-гносеологія концептів наочної області туризму, що є складовою ієрархічної структури класів, підкласів та складових класів Q онто-гносеології зайнятості населення;

P_T – онто-гносеологія процесів наочної області туризму, яка розглядається як ієрархічна структура процесів, підпроцесів, дій та операцій P онто-гносеології зайнятості населення;

Z_T – онто-гносеологія завдань, що поставлені та вирішуються в наочній області туризму, та є складовою ієрархічної структури класів, підкласів та складових класів Z онто-гносеології зайнятості населення.

На рис. 1 представлено системно-онтологічну інтерпретаційну модель туризму як зайнятості на сучасному ринку праці, що містить складові відповідного проблемного простору та їхні онто-гносеології. Проблемний простір – це модель всіх складових наочної області туризму як зайнятості, з якими пов'язані знання, що потрібні для вирішенні різних завдань в цій наочній області. Проблемний простір складається з двох блоків: інваріантної (відносно незмінної) частки та безлічі частин, що трансформуються та відповідають окремим завданням.

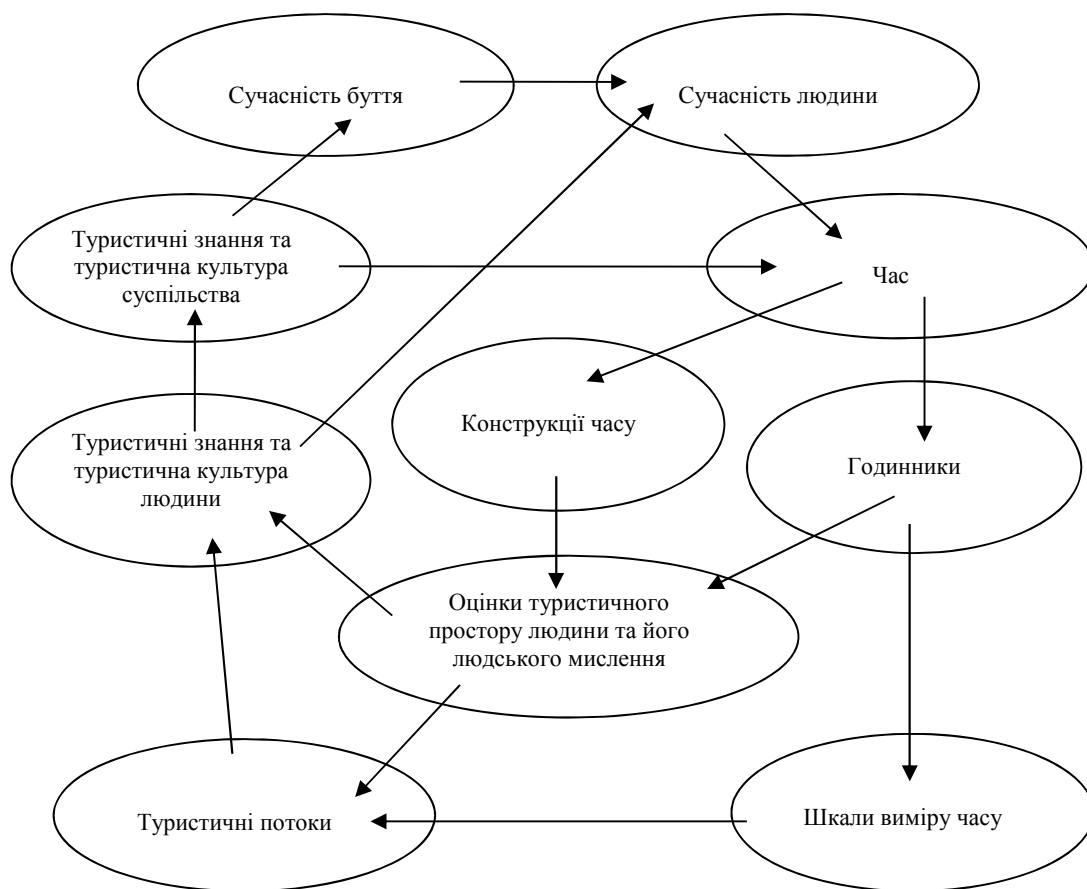


Рис. 1. Онто-гносеологічна інтерпретаційна модель туризму як зайнятості населення

Інваріантна частина проблемного простору туризму як зайнятості на сучасному ринку праці, з погляду автора, містить такі типи складових: час, конструкції часу, годинники, шкали виміру часу, оцінки об'єктів туристичного простору та їх людське мислення, туристичні потоки, туристичні знання та туристична культура людини та суспільства [11]. Ці типи за суттю – поняття, які добре групуються в онто-гносеології об'єктів і процесів туризму як зайнятості населення.

Логіко-семантична модель туризму як зайнятості населення є точною специфікацією її наочної області, проблематика якої перетинається з онтологією та гносеологією, а саме з визначенням змісту та зв'язків виразів туризму як зайнятості населення та їх тлумаченням. Побудова логіко-семантичної моделі є теоретико-пізнавальним завданням. Прийняття її відповідає запровадженню конкретного алгоритму логіко-семантичного аналізу туризму як зайнятості населення. Питання полягає в тому, про який тип сутностей йде мова, якого роду абстракції та ідеалізації приймаються.

Класифікацію виразів туризму як зайнятості населення пов'язано з різноманіттям і типом категорій, до яких вони відносяться. Категорії – це найбільш загальні, фундаментальні поняття, які є формами та сталими принципами організації мислення, туристичного зокрема. Класифікація виразів туризму як зайнятості населення залежить від належності змінних мови, що квантифікуються, до кінцевих сукупностей. Категорії (класи) туризму як зайнятості населення, з погляду семантики, створюють потенційно необмежену та розгалужену ієрархію, що припускає різні варіанти. Ієрархія категорій (класів) обумовлює спосіб аналізу логічної структури виразів туризму як зайнятості населення та, тим самим, способи туристичного міркування, що припустимі. Мову туризму як зайнятості населення можна визнати фіксованою, що за теорією семантичних класів, яка широко використовується для аналізу категоріальних структур виразів природних мов, й туризму зокрема, спирається на принципи їх класифікації та не потребує створення окремої системи.

Ієрархію класів туризму як зайнятості населення створено вилученням вихідних класів, постулюванням способів побудови похідних, а результатом є певна система класів туризму як зайнятості населення, що може бути, в свою чергу, підґрунтям для розробки в подальшому її типології.

Для природних мов, до яких належить й мова туризму як зайнятості населення, роль основного принципу виконують питання контекстуальної залежності значень виразів мови. Методи логіко-семантичного аналізу мови туризму як зайнятості населення дозволили точніше репрезентувати структуру її виразів, а також виявити та характеризувати їх семантичні типи.

Автор в подальшому спирається на думку, викладену в [12], за якою зайнятість в широкому сенсі включає діяльність щодо створення матеріальних і духовних благ та надання населенню послуг суспільного характеру, а основна проблема туризму як зайнятості населення за її соціально-економічним змістом полягає не тільки в забезпеченні економічно активного населення країни робочими місцями відповідної якості й кількості та їх ефективному використанні, а й в залученні вільного часу населення до діалогу культур через організацію цілеспрямованої туристичної діяльності. Розкриття

сутності туризму як зайнятості населення через взаємодію кваліфікованої робочої сили та робочих місць фахівців дозволяє усвідомити його як процес, що спричинений трансформацією зайнятості та зміною обсягів вільного часу населення (основного ресурсу туризму), а також жадобою євроінтеграції в суспільстві та істотним підвищенням розумінням широких верств населення необхідності діалогу культур. Тобто, туризм як зайнятість населення в широкому трактуванні розглядається як процес.

З іншого боку, це ж джерело містить поняття «категорія», що, за Т.Ф. Єфремовою, відбиває найбільш загальні властивості та зв'язки реальної дійсності та пізнання (в філософії); чи, як родове поняття, позначає перелік явищ, предметів або найбільш загальну їх ознаку, тобто, характерні властивості сприйняття дійсності в якомусь середовищі, а також групу однорідних предметів, явищ або осіб, яких об'єднано спільністю якихось ознак [13]. Отже, через використання поняття «категорія» туризм як зайнятість населення в широкому сенсі класифікується як об'єкт.

Туризм як зайнятість населення у вузькому значенні – це найважливіший результат процесу функціонування туристичного ринку, складовими якого є: попит, що здебільшого визначається наявністю у населення значних обсягів вільного часу; пропозиція, якість якої залежить від рівня фахової освіти та досвіду професіоналів; ціна та конкуренція, що взаємодіють.

Результатом цього процесу є не тільки задоволення потреби частки економічно активного населення в робочих місцях, а й поширення участі суспільства в світовому діалозі культур.

Тобто, туризм як зайнятість є одночасно й об'єктом, й процесом, з основним завданням забезпечення фахівців не тільки туристичної діяльності, а й різних галузей робочими місцями відповідної якості та кількості з метою їх ефективного використання суспільством.

Структура об'єктів логіко-семантичної моделі наочної області туризму як зайнятості населення в поточному дослідженні класифікується на шість підкласів: активного (в туристичному сенсі) населення; робочих місць туристичних підприємств та додаткових робочих місць на підприємствах, в установах та організаціях різних галузей, що створені за рахунок ефекту мультиплікації з туризмом (далі «робочі місця»); стикання туристичного ринку та ринку праці; державних органів та органів місцевого самоврядування, що опікуються туризмом; сфери докладання праці в туризмі та форм зайнятості населення в туризмі (рис. 2).

Підкласи за логіко-семантичним аналізом теж піддаються класифікації, в якій потреби та мотивація населення щодо залучення вільного часу входять до підкласу активного (в туристичному сенсі) населення; умови праці (самі умови праці та графік праці, соціальні гарантії та гарантії зайнятості, соціально-психологічний клімат та ризик травматизму) на туристичних підприємствах та на підприємствах, в установах та організаціях різних галузей, що створені за рахунок ефекту мультиплікації з туризмом – до підкласу робочих місць; носії, виконавці та виразники соціально-економічних відносин – до підкласу ринку праці [14]; різноманітні ситуації, явища та умови туристичної діяльності – до підкласу державних органів та органів місцевого самоврядування; види корисної діяльності

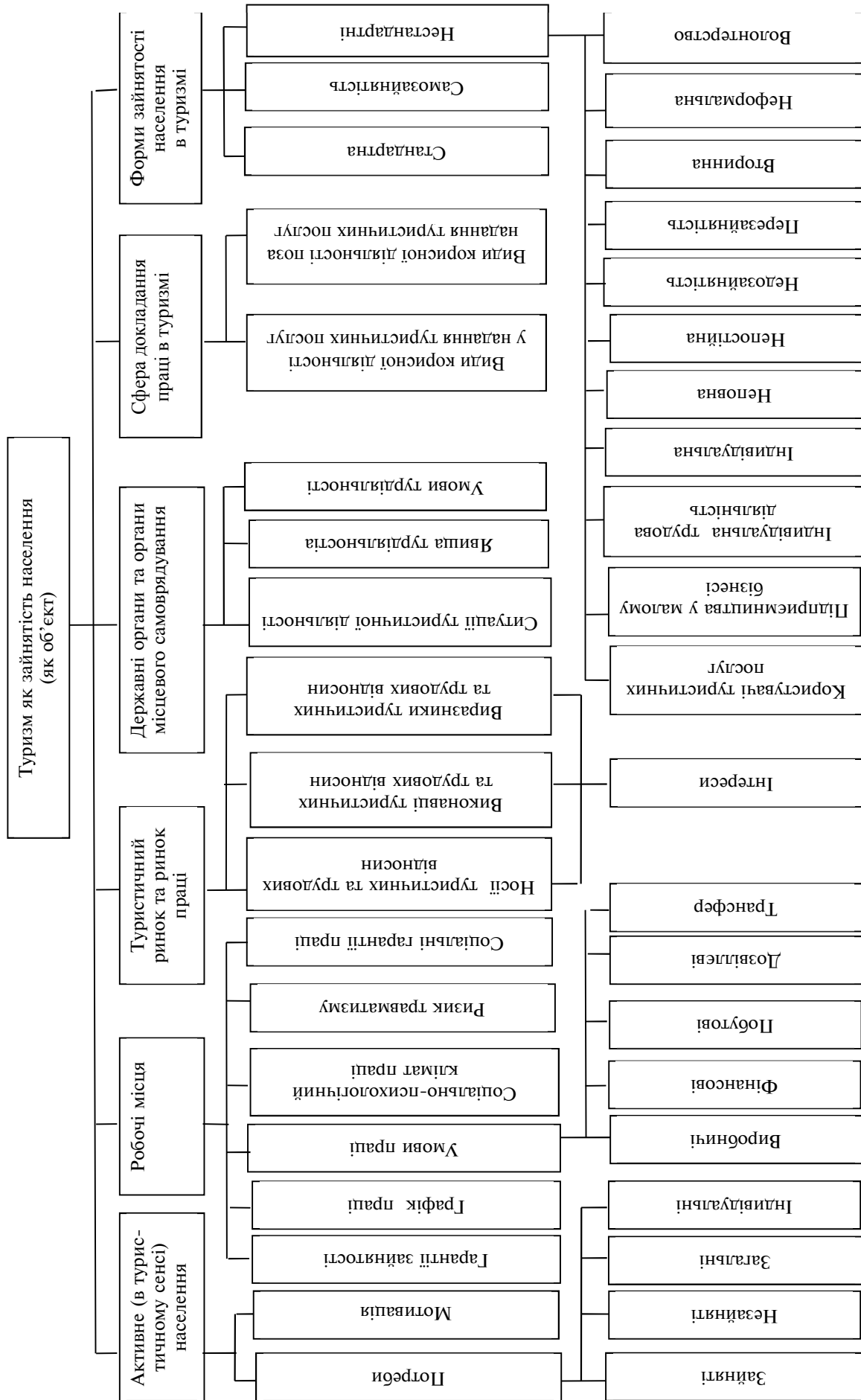


Рис. 2. Об'єкти логіко-семантичної моделі научної області туризму як зайнятості населення в сучасних умовах

у/поза надання туристичних послуг – до підкласу сфери докладання праці в туризмі; стандартна / нестандартна форми зайнятості та самозайнятості в туризмі – до підкласу форм зайнятості.

Логіко-семантичний аналіз дозволяє продовжити класифікацію на наступному рівні [15], де потреби активного (в туристичному сенсі) населення класифікуються на зайняте/незайняте активне (в туристичному сенсі) населення та загальні/індивідуальні його потреби; умови туристичної діяльності – на умови праці у виробництві, фінансової діяльності, побутовому обслуговуванні, організації дозвілля та трансфері до місця праці; найцікавішими з погляду дослідження туризму як зайнятості населення в сучасних умовах є нестандартні форми зайнятості населення в туризмі, класифікація яких складається з 11 елементів, і може бути представлена такими формами: індивідуальна трудова туристична діяльність; підприємництво в сфері туризму; неформальна зайнятості; неповна, непостійна та вторинна зайнятості; недо(пере)зайнятості; зайнятості у волонтерстві.

Складову «Процес» представлено в логіко-семантичній моделі наочної області туризму як зайнятості населення під процесами: руху фахівців як робочої сили, руху робочих місць в туристичних підприємствах та туристичних потоків; накладання туристичного ринку та ринку праці та вплив їх на туризм як зайнятості населення (рис. 3).

Логіко-семантичний аналіз класифікує рівень підпроцесів наочної області туризму як зайнятості населення на дії: рух фахівців як робочої сили, робочих місць та туристичних потоків – на дії з формування туристичних потоків, а також потоку фахової робочої сили та робочих місць; організацію функціонування власно туристичної діяльності; взаємодії населення з туристичними ресурсами та засобами виробництва туристичної інфраструктури; праці як результату руху робочої сили, робочих місць та туристичних потоків; рух робочих місць – на дії із створення, модернізації, заміни та вибуття робочих місць; дії з накладання туристичного ринку та ринку праці, через те, що мають низку особливостей щодо загальнонаучних структур цих ринків, класифікуються дії з пропозиції, попиту (підпорядкований попиту на іншому ринку), ціни, поведінки в умовах досконалої конкуренції, резервування туристичного потоку та праці фахівців, мобільності та державного регулювання туристичного ринку та ринку праці; дії з впливу на туризм як зайнятості населення представлено трудовим, господарським та пенсійним законодавством, оподаткуванням, переважним кредитуванням туризму споживачами, фазами відтворення робочої сили та робочих місць в туризмі.

Вилучені дії процесів логіко-семантичної моделі наочної області туризму як зайнятості населення теж підлягають класифікації, результатом якої є наступні операції: дії туристичних потоків та потоків робочої сили підпроцесу руху робочої сили класифікуються на операції щодо віднесення до нового або повторного входження в потік та прогнозування виходу на пенсію чи з лав активного населення (в туристичному сенсі); дії з накладання туристичного ринку та ринку праці – на операції із створення джерел доходу, трансформації виробничих чинників, оцінки пропозицій однакових умов обслуговування і праці та потреби в якісно однакових туристичних послугах; дія пропозицій підпро-

цесу накладання туристичного ринку та ринку праці – на операції з пошуку споживачів та робочої сили, укладання та внесення змін до угод про туристичне обслуговування та працю, розкриття фахових та особистісних якостей людини, удосконалення знань і навичок фахівця, продажу права на використання трудових послуг протягом певного часу.

Забезпеченням активного населення (в туристичному сенсі) робочими місцями представлено складовою завдань логіко-семантичної моделі наочної області туризму як зайнятості населення в поточному дослідженні. Вона класифікується на: процедури залучення вільного часу населення та забезпечення зайнятості фахівців; задоволення потреби частки активного населення (в туристичному сенсі) в робочих місцях; запровадження в життя програм державної політики з розвитку туризму; сприяння раціональній зайнятості населення, індивідуалізації форм наймання фахівців та надання туристичних послуг, режимів та умов зайнятості в туризмі, покращання структури життєдіяльності сучасної людини за рахунок участі в туристичній діяльності; підтримку діалогу культур та соціальної стабільності в суспільстві; досягнення збалансованості попиту і пропозиції на туристичному ринку та ринку праці; більш рівномірного розподілу навчання, трудового навантаження та дозвілля на весь життєвий цикл людини; максимізації задоволення особистих інтересів носіїв туристичного ринку та ринку праці; встановленню ринкової ціни та обсягу туристичних послуг та праці фахівців (відповідної певному рівню); залученню індивідуальної праці до туристичної діяльності; пристосуванню до змін та коливань в суспільстві; збільшенню культурного обслуговування обсягу вільного часу населення та якісного його використання; координації та використанню праці фахівців та вільного часу населення на мікро- та макрорівні; оцінки результатів праці фахівців туристичного ринку та винагороди працівника (рис. 4).

В дослідженні великої кількості різномірних об'єктів та явищ, до сукупності яких належить й дослідження туризму як зайнятості населення, широко використовують таке загальнонаукове поняття, як «типологія».

Типологія в поточному дослідженні – це модифікаційні ряди туризму як зайнятості населення та результат синтезу класифікаційних рядів його наочної області. Складові модифікаційних рядів типології вилучено методом типізації, тобто методом синтезу сукупності об'єктів в гомогенні сукупності, кожна з яких є модифікацією визначеного типу.

Поняття «тип» є головною логічною одиницею синтезу модифікаційних рядів. Це абстрактне поняття, яке не існує реально, а є результатом наукового мислення, яке теоретично відтворює найсуттєвіші характеристики складових наочної області туризму як зайнятості населення та поєднує їх у поняття «тип». На цій підставі в межах класифікаційних рядів наочної області туризму як зайнятості населення створено ідеальний штучний об'єкт, який за низкою критеріїв розглядається як представник всієї сукупності класифікаційних рядів [16].

Засадами для створення типу складових наочної області туризму як зайнятості населення є наявність в них спільних типологічних ознак в умовах, за якими кожна складова наочної області визначається особливостями.

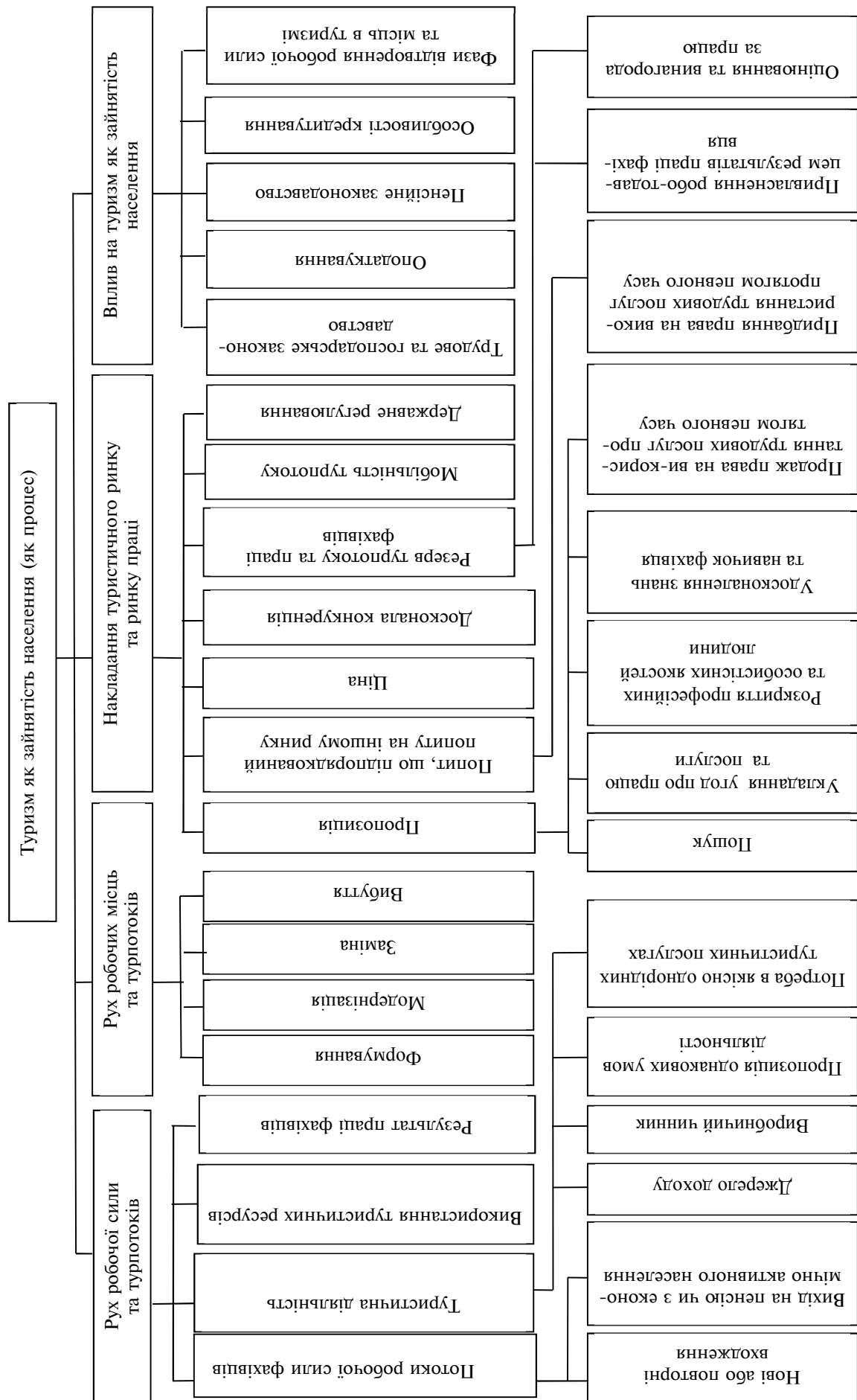


Рис. 3. Процеси логіко-семантичної моделі наочної області туризму як зайнятості населення в сучасних умовах



Рис. 4. Завдання логіко-семантичної моделі наочної області туризму як зайнятості населення в сучасних умовах

Тобто, типологія, як метод наукового пізнання туризму як зайнятості населення, оперує теоретичними абстрактними моделями (типами) та синтезом складових класифікаційних рядів її наочної області за подібними ознаками. Типологія ж є й методичним прийомом систематизації складових класифікаційних рядів, їх класифікації за допомогою абстрактних моделей, групуванням гомогенних складових, зокрема за характерними ознаками. Тобто, типологія є результатом як типологічного опису та зіставлення, так й наукового узагальнення.

Підставою для створення типології туризму як зайнятості населення автор визначив інтегрований чинник – кортеж складових ієрархічної структури ло-

гіко-семантичної моделі її наочної області (2), що містить класифікаційні ряди об'єктів $Q_T = \{q_i\}$, ($i = 1 \div 49$), процесів $P_T = \{p_j\}$, ($j = 1 \div 49$) та завдань $Z_T = \{z_s\}$, ($s = 1 \div 17$), та являє собою кореневий рівень типології:

$$\langle Q_T; P_T; Z_T \rangle = \{ \langle q_i; p_j; z_s \rangle \}, \quad (3)$$

Другий ієрархічний рівень об'єктів наочної області туризму як зайнятості населення являє собою класифікаційний ряд «Класи», що складається з шести модифікацій $\{q_2^i\}$, ($i = 1 \div 6$), які є результатом декомпозиції кореневого рівня ієрархічної структури об'єктів Q логіко-семантичної моделі наочної області туризму як зайнятості населення, перелік та умовні позначення яких показано в табл. 1.

Таблиця 1

**Класифікаційний ряд другого ієрархічного рівня $\{q_2^i\}$
логіко-семантичної моделі наочної області туризму як зайнятості населення**

№ з/п	Класи рівня q_2^i	
	Умове позначення	Назва класу
1	q_2^1	Економічно активне населення
2	q_2^2	Робочі місця
3	q_2^3	Ринок праці
4	q_2^4	Державні органи та органи місцевого самоврядування
5	q_2^5	Сфера докладання праці
6	q_2^6	Форми зайнятості

Класифікаційний ряд третього ієрархічного рівня «Підкласи» $\{q_i^j\}$, ($i = 1 \div 6; j = 1 \div 6$) логіко-семантичної моделі наочної області туризму як зайнятості населення – це вже 19 складових, а четвертого рівня

«Складові підкласів» $\{q_i^{jk}\}$ ($i = 1 \div 6; j = 1 \div 6; k = 1 \div 11$) – 23 елементи, перелік та умовні позначення фрагменту яких показано в табл. 2.

Таблиця 2

Фрагмент «Форми зайнятості населення в туризмі» класифікаційного ряду четвертого рівня $\{q_i^{jk}\}$ логіко-семантичної моделі наочної області туризму як зайнятості населення

№ з/п	Складові рівня q_i^{jk}	
	Умовне позначення	Назва складової
1	q_{19}^{631}	Користувачі туристичних послуг
2	q_{19}^{632}	Підприємництво в малому бізнесі
3	q_{19}^{633}	Індивідуальна трудова діяльність
4	q_{19}^{634}	Неповна зайнятість
5	q_{19}^{635}	Непостійна зайнятість
6	q_{19}^{636}	Недозайнятість
7	q_{19}^{637}	Перезайнятість
8	q_{19}^{638}	Вторинна зайнятість
9	q_{19}^{639}	Неформальна зайнятість
10	q_{19}^{6310}	Зайнятість у домашньому господарстві
11	q_{19}^{6311}	Волонтерська діяльність

Класифікаційний ряд «Процес» $\{p_{i1}\}$, ($i_1 = 1 \div 4$) представлено в логіко-семантичній моделі наочної області туризму як зайнятості населення чотирма елементами:

p_{11} = «Рух робочої сили»; p_{12} = «Рух робочих місць», p_{13} = «Функціонування туристичного ринку та ринку праці» та p_{14} = «Вплив на зайнятість» які теж є результатом декомпозиції кореневого рівня ієрархічної структури процесів P_T логіко-семантичної моделі наочної області туризму як зайнятості населення.

Підпроцеси наочної області туризму як зайнятості населення декомпонуються в класифікаційний ряд «Дії», а елементи останнього – в класифікаційний ряд «Операції».

Модифікаційні ряди типології туризму як зайнятості населення – це сукупність однотипних складових наочної області туризму як зайнятості населення,

де типом визначено кортеж (3), існування якого обґрунтовується відповідністю вимогам, що пред'являються до типу, а саме: всі його ознаки об'єктів $Q_T = \{q_i\}$, ($i = 1 \div 49$), процесів $P_T = \{p_j\}$, ($j = 1 \div 49$) та завдань $Z_T = \{z_s\}$, ($s = 1 \div 17$) мають викінчену сукупність значень; до одного типу належать об'єкти, процеси та завдання, що мають один й той же перелік індексних ознак, визначений для кожного типу; їх вихідний перелік не тільки достатній, а й необхідний, тобто не включає індекси, що не несуть інформації з характеру типу модифікаційних рядів типології. Це дозволяє обґрунтувати створення модифікаційних рядів, що уявляється особливо важливим при вивченні такого специфічного об'єкту дослідження як туризм як зайнятість населення.

Фрагмент модифікаційних рядів кореневого рівня типології $\langle Q_T; P_T; Z_T \rangle$ та «Форми зайнятості населення в туризмі» показано в табл. 3.

Таблиця 3

Типологія (фрагмент) туризму як зайнятості населення

Сукупність об'єктів зайнятості Q_T	Сукупність процесів зайнятості P_T	Сукупність завдань зайнятості Z_T
1	2	3
Модифікаційний ряд кореневого рівня $\langle Q_T; P_T; Z_T \rangle$		
Туризм як зайнятість населення (як об'єкт)	Туризм як зайнятість населення (як процес)	Задоволення суспільних та індивідуальних потреб в туризмі як зайнятості населення
Модифікаційний ряд "Нестандартна форма" $\langle q_{19}^{631} \text{ ч } q_{19}^{6311}; p_i; z \rangle$		
Підприємництво в малому бізнесі	Рух робочої сили	Створення в туризмі робочих місць окремими громадянами за їх власні кошти з метою одержання постійного чи тимчасового доходу й задоволення особистих потреб в самореалізації
	Рух робочих місць	
	Функціонування підприємництва малого бізнесу в туризмі	
	Вплив на зайнятість	
Індивідуальна діяльність	Рух робочої сили	Самостійний пошук трудових занять окремими громадянами за їх власні кошти з метою одержання постійного чи тимчасового доходу й задоволення особистих потреб у самореалізації
	Рух робочих місць	
	Функціонування індивідуальної діяльності на туристичному ринку та ринку праці	
	Вплив на зайнятість	
Неповна зайнятість	Рух робочої сили	Забезпечення зайнятості в туризмі в умовах зниженої ділової активності, скорочення обсягів надання туристичних послуг, циклічного характером розвитку економіки
	Рух робочих місць	
	Функціонування неповної зайнятості на туристичному ринку та ринку праці	
	Вплив на зайнятість	

1	2	3
Непостійна зайнятість	Рух робочої сили	Забезпечення зайнятості в туризмі в умовах зниженої ділової активності, скорочення обсягів надання туристичних послуг, циклічного характером розвитку економіки
	Рух робочих місць	
	Функціонування непостійної зайнятості на туристичному ринку та ринку праці	
	Вплив на зайнятість	
Недозайнятість	Рух робочої сили	Забезпечення зайнятості в туризмі в умовах зниженої ділової активності, скорочення обсягів надання туристичних послуг, циклічного характером розвитку економіки
	Рух робочих місць	
	Функціонування недозайнятості на туристичному ринку та ринку праці	
	Вплив на зайнятість	
Вторинна зайнятість	Рух робочої сили	Прагнення підвищити рівень доходів, власну конкурентоспроможність на зовнішньому туристичному ринку та ринку праці та урізноманітнити форми реалізації своєї потреби в праці різними видами робіт
	Рух робочих місць	
	Функціонування вторинної зайнятості на туристичному ринку та ринку праці	
	Вплив на зайнятість	
Неформальна зайнятість	Рух робочої сили	Зайнятість тільки на свій ризик з повною відповідальністю за результати в супереч з офіційною економікою із залежністю доходів від випадкових обставин та відсутністю соціального захисту
	Рух робочих місць	
	Функціонування неформальної зайнятості на туристичному ринку та ринку праці	
	Вплив на зайнятість	
Надомна праця	Рух робочої сили	Забезпечення повного та результативного використання вільного часу населення, залучення до праці тих осіб, які для традиційних форм зайнятості неприйнятні або незручні
	Рух робочих місць	
	Функціонування надомної праці на туристичному ринку та ринку праці	
	Вплив на зайнятість	
Дистанційна зайнятість	Рух робочої сили	Забезпечення повного та результативного використання вільного часу населення, залучення до праці тих осіб, які для традиційних форм зайнятості неприйнятні або незручні
	Рух робочих місць	
	Функціонування дистанційної зайнятості на туристичному ринку та ринку праці	
	Вплив на зайнятість	
Волонтерська діяльність	Рух робочої сили	Забезпечення повного та результативного використання вільного часу населення, залучення до праці тих осіб, які для традиційних форм зайнятості неприйнятні або незручні
	Рух робочих місць	
	Функціонування волонтерства та волонтеризму	
	Вплив на зайнятість	

Ідеальний тип типології туризму як зайнятості населення, що має базуватися на вилученні повних ознак та властивостей класифікаційних рядів наочної області та відрізнитися від інших типів особливою формою абстракції – ідеалізацією – виявити неможливо через неповноту класифікаційних рядів, які модельовані на існуючих матеріалах наукових джерел щодо накладання туристичного ринку та ринку праці.

Тому напрямом подальшого дослідження типології туризму як зайнятості населення на сучасному ринку праці пріоритетним стає визначення ідеального типу типології. Сутність цього процесу полягає у вилученні основних складових та відносин, типових для туризму як зайнятості населення на сучасному ринку праці, та в абстрагуванні від другорядних. Результатом має бути модель модифікаційних рядів, їх ідеалізований зразок, складений з переліку первинних об'єктів, процесів та завдань туризму як зайнятості населення на сучасному ринку праці.

Висновки. В статті розпочато дослідження онто-гносеології туризму як зайнятості населення в сучасних умовах. Основні висновки та результати дослідження зводяться до наступного:

системно-онтологічний підхід може бути рекомендований для змістовного аналізу та функціонального моделювання туризму як зайнятості населення в сучасних умовах;

онто-гносеологічна модель туризму як зайнятості населення в сучасних умовах заснована на концепції «сутність-зв'язок»;

онто-гносеологічна модель туризму як зайнятості населення в сучасних умовах розглядає послідовність виконання та причинно-наслідкові зв'язки між ситуаціями та подіями туризму як зайнятості населення для початкового структурування знань щодо відповідної наочної області;

онто-гносеологічна модель туризму як зайнятості населення в сучасних умовах призначена для подальшого системно-онтологічного аналізу відповідної наочної області, а також аналізу основних термінів і понять, що використовуються для опису об'єктів і процесів, меж використання та зв'язків між ними;

онто-гносеологічна модель туризму як зайнятості населення в сучасних умовах служить для ефективного дослідження та документування глосарія термінів, що використовуються при описі характеристик об'єктів і процесів, які мають відношення до відповідної наочної області; точних та однозначних визначень всіх термінів; класифікації логічних зв'язків між ними.

За обмеженням місця онто-гносеологічні моделі класів: процесів наочної області туризму як зайнятості населення в сучасних умовах та завдань, що можуть бути поставлені та вирішені в ній, а також підкласів: процесів, підпроцесів, дій та операцій першого класу; завдань, підзавдань, процедур та операторів другого

класу, а також підкласів сукупності об'єктів: часу, годинників та шкал виміру часу туризму як зайнятості населення в сучасних умовах поглиблено будуть розглянуті в подальшому.

Список використаних джерел

- Осипов Ю.М. Опыт философии хозяйства (хазайство как феномен культуры и самоорганизующаяся система. Москва: Изд-во Московского университета, 1990. 382 с.
- Крапивіна Г.О. Системно-онтологічний аналіз трансформації зайнятості в сучасних умовах. *Вісник економічної науки України*. 2013. №1(23). С. 69-72.
- Колот А.М. Наука про працю і соціально-трудоу відносини: становлення, начала теоретико-методологічного оновлення. *Праця в XXI столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток*. Київ: КНЕУ, 2012. Т. 1. 660 с.
- Noy N.F., McGuinness D.L. 'Ontology Development 101: A Guide to Creating Your First Ontology' / Stanford Knowledge Systems Laboratory Technical Report KSL-01-05 and Stanford Medical Informatics Technical Report SMI-2001-0880, March 2001. URL: <http://protege.stanford.edu/publications/ontologydevelopment/ontology101.html>.
- Gruber T. R. A translation approach to portable ontology specifications. *Knowledge Acquisition*, 1993. №5 (2). Pp. 199-220.
- Философско-методологические основания системных исследований: системный анализ и системное моделирование: сб. статей, ВНИИ системных исследований. Москва: Наука, 1983. 324 с.
- Згуровский М.З., Панкратова Н.Д. Системный анализ: проблемы, методология, приложения. Киев: Наукова думка, 2005. 744 с.
- Словарь по искусственному интеллекту / авт.-сост. А.Н. Аверкин, М.Г. Гаазе-Рапопорт, Д.А. Поспелов. Москва: Радио и связь, 1992. 256 с.
- Добров Б.В., Лукашевич Н.В., Невзорова О.А., Федун Б.Е. Методы и средства автоматизированного проектирования прикладной онтологии. *Известия РАН. Теория и системы управления*. Москва, 2004. № 2. С. 58-68.
- Невзорова О.А. Онтолингвистические системы: методологические основы построения. *Научная сессия МИФИ-2007. Интеллектуальные системы и технологии*: сб. науч. трудов. Москва, 2007. С. 84-85.
- Методология анализа предметных знаний: методический комплекс по дисциплине «Современные проблемы науки». URL: http://old.ulstu.ru/people/SOSNIN/umk/Modern_Scientific_Problems/beloborodov/item_znan.htm.
- Економіка праці та соціально-трудоу відносини / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. А.М. Колота. Київ: КНЕУ, 2009. С. 711 с.
- Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. Москва: Русский язык, 2000.
- Петюх В.М. Ринок праці. Київ: КНЕУ, 1999. 288 с.
- Смирнов В.А. Уровни знания и этапы процесса познания. Москва, 2001. С. 311-338.
- Большая советская энциклопедия. Москва: Сов. энциклопедия, 1976. Т. 25. 600 с. (С. 564).

М. Ю. Куриляк

Тернопільський національний економічний університет

ПАРАДИГМА РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ НА РІВНІ NUTS-1

Постановка проблеми. Вихід економіки України з кризового стану і перехід на шлях сталого розвитку зумовлює необхідність проведення системних реформ, серед яких однією з головних є модернізація адміністративно-регіонального устрою. Вони повинні змінити роль регіонального фактору у побудові держави загального добробуту через переорієнтацію діяльності низових ланок державного управління з використання екстенсивних методів на формування нової інноваційної економіки. Це означає, що надалі не можна обмежуватися лише покращенням законодавства, а треба сформувати такий устрій, який забезпечить перехід країни до сталого економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основний теоретичний і практичний висновок по вивченню розвитку регіонів зробили представники західної економічної думки. Варто відзначити роботи Г. Іздебкі (Izdebski H.)¹, (Quattlebaut Ch. A.)², М. Соколовича (Sokołowicz M.E.)³, А. Дирка⁴. Серед вітчизняних науковців, які досліджували аспекти територіально адміністративно-територіального устрою в аспектах євроінтеграції, виділимо працю колективу авторів за загальною редакцією Ю. Ковбасюка і М. Орлатого⁵. Проблеми реформ адміністративно-територіального устрою в Україні дискутуються у монографіях за науковою редакцією А. Крисоватого і Є. Савельєва⁶. Попри

¹ Izdebski H. Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności. Warsaw, 2014.

² Quattlebaut Ch. A. Development of the regional control system. Harvard University press : Cambridge, Massachusetts, London. 2004. 318 p.

³ Sokołowicz M. Rozwój terytorialny w świetle dorobku ekonomii instytucjonalne. Przestrzeń – bliskość – instytucje. Łódź, 2015. 280 s.

⁴ Анер Д. Європейська регіональна політика: надхнення для країн, що не входять до ЄС? ЕЕurope.

⁵ Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу: навч. посіб. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, М. К. Орлатого. Київ: НАДУ, 2015. 628 с.

⁶ Регіональні перетворення у світовому та українському вимірах: моногр. / за наук. ред. А. І. Крисоватого та Є. В. Савельєва. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 388 с.;